

ĽUDIA NEHCÚ UDICE, CHCÚ RYBY

PRÍBEH PARTICIPATÍVNEHO ROZPOČTU V PRIEVIDZI

Prievidza je centrom regiónu Hornej Nitry a počtom obyvateľov jedenástym najväčším mestom na Slovensku. Rozlohou nie je veľká, takmer všade sa dá pohodlne dostať pešou chôdzou. Je tu dobre vybudovaná Infraštruktúra. Možno i preto, že v minulosti bola remeselnícko-poľnohospodárskym mestečkom a neskôr sa stala centrom priemyslu blízkeho okolia. Prerodom prešli i vzťahy medzi ľuďmi. Koncom minulého tisícročia tlač v okrese dokumentuje nevraživosť istej skupiny ľudí voči Rómskej menšine, čo vyústilo do nepokojnej demonštrácie hnutia ANTIFA na Prievidzskom námestí. Na riešenie krízovej situácie vznikol koordinačný orgán, ktorého súčasťou boli aj členovia Rady vlády pre boj s protispoločenskou činnosťou. Do tvorby preventívneho programu boli prizvaní samotní Rómovia, ktorí prisľúbili konkrétne návrhy pre udržanie verejného poriadku v Prievidzi a jej okolí. Dnes je však Prievidza úplne iná. Je bezpečným mestom, ktoré sa v poslednej dobe strategicky rozvíja i viac smerom k mladým ľuďom. Jedným z krokov, ako zapojiť nie len mladých ľudí do budovania toho, čo im v meste chýba, bolo aj zavedenie participatívneho rozpočtu v roku 2017. Farbistý príbeh participatívneho rozpočtu v Prievidzi nám vyrozprávali koordinátori procesu na strane mesta – Diana Šurkalová Dušeková (DŠD) a Michal Ďureje (MĎ). Pohľad na fungovanie participatívneho rozpočtu z „druhej strany“ poskytla Lenka Ilčíková (LI), predkladateľka a spoluautorka viacerých projektov z participatívneho rozpočtu: Orechy pre ľudí (2017), Vtáky v meste (2017), Včely v meste (2018), Obnova historického cintorína (2018) a Príroda v meste (2019).



Zdroj: Facebook, Participatívny rozpočet pre Prievidzu, projekt Vtáky v meste (31. augusta 2017)

PILOTNÝ ROČNÍK PARTICIPATÍVNEHO ROZPOČTOVANIA V PRIEVIDZI

S myšlienkou zavedenia participatívneho rozpočtu (PR) v meste Prievidza prišli dvaja zamestnanci mestského úradu, konkrétne Diana Šurkalová Dušeková (DŠD), ktorá v súčasnej dobe zastáva pozíciu referentky pre komunikáciu, partnerské mestá a protokol a Michal Ďureje (MD), ktorý je hovorcom mesta. Primárnym spúšťačom, kvôli ktorému sa začali myšlienkou PR vôbec zaoberať, bola častá participácia občanov, ktorá sa objavovala v čase začatia výstavby infraštruktúry (najčastejšie spomínaných parkovísk) v podobe anti kampane, teda podpisovej akcie smerovanej proti výstavbe. Jednu zo situácií ilustruje nasledovný príklad: „*mali sme proces, ktorý trval rok a pol alebo dva, v rámci ktorého sme riešili parkovisko na jednej ulici. Prebehli potrebné kroky, povoľovačky, podpisy, ľudia o tom vedeli. Keď sa začali vytyčovať lokality, vznikol silný odpor obyvateľov, ktorí tu parkovisko nechceli, chceli zeleň. My sme premýšľali nad tým, čo máme ešte robiť, aby ľudia vedeli čo sa v meste deje, do akých oblastí a prečo sa verejné zdroje investujú (MĎ).*”

Spôsob ako ľuďom priblížiť fungovanie samosprávy (ako jeden z hlavných cieľov samotného PR) a zároveň vyskúšať si na vlastnej koži možnosť participovať na rozhodnutiach mesta, našli v mechanizme PR. „*Nemuseli sme nič vymýšľať, len sme sa pozreli, čo robia iné mestá. Inšpirovali sme sa mestom Trnava, kde robia naši kamaráti – bývalí kolegovia, ktorí potom odišli do Trnavy (MĎ).*” „*Ľudia si vyskúšajú aké to je zastávať úlohu samosprávy, aké sú s tým spojené problémy, ako to niekedy nie je jednoduché a možno získajú väčšie pochopenie pre niektoré veci, ktoré si myslia že by mala zastrešovať samospráva, ale nie vždy je to tak,*” hovorí Diana Šurkalová Dušeková. Nápad sa stretol s pochopením primátorky mesta, aj časti poslancov, vďaka ktorým bol PR na mestskom zastupiteľstve odsúhlasený. Cesta k tomu však nebola úplne bezproblémová. Druhá (menšia) časť poslancov „*mala nedôveru v ľudí, v to, čo budú chcieť (MĎ).*” Avšak nielen poslanci, ale aj niektorí zamestnanci mestského úradu, sa s názorom, aby o verejných financiách spolourozhodovali ľudia, nestotožnili. Podľa respondentov sa pomerne silná nevôľa objavila najmä u služobne starších úradníkov. Zavedenie PR pre nich znamenalo robotu navyše, nepáčilo sa im, že by sa vo večerných hodinách mali zúčastňovať akcii s verejnosťou. Diana Šurkalová Dušeková hovorí, že strach úradníkov v začiatkoch procesu bol prirodzený a pochopiteľný. „*To, že sa jedná o projekty obyvateľov, to je v poriadku, ale úradníci sú tí, ktorí sa podpisujú pod všetky tie dokumenty (DŠD).*” Bolo preto potrebné podniknúť kroky k tomu, aby sa situácia v samospráve upokojila. V prípade zamestnancov mestského úradu pomohli školenia a jasné rozdelenie úloh. Školení bolo viacero, pričom na tom hlavnom sa stretli zamestnanci za každý odbor alebo útvar mestského úradu. *Najhoršie boli vnímané verejné stretnutia po večeroch, na ktoré však chodiť nemusia. Po presnom rozdelení a vytyčení kompetencií pochopili, že to nebude až taký problém (MĎ).*”

Jedným zo želaní a zároveň z prvých výziev, s ktorými sa mesto pri zavádzaní PR pasovalo, bola snaha zabezpečiť si kredibilitu. Záležalo im na tom, aby ľudia dôverovali, že PR robia nezištne a nenaháňajú si tým politické body. „*My sme v počiatkovej fáze mali dilemu ako doceliť, aby nás ľudia vnímali úprimne. Aby vedeli, že to nespolitizujeme, ani nebudeme nikoho presadzovať. Povedali sme si, že najlepšie bude, keď to zastreší občianske združenie, ktoré nespadá pod nás. Aby to nebolo také, že ja som PR, dajte mi projekty a ja si vyberiem – tak to robia v inom meste nášho regiónu. My chceme byť iní, preto sme sa rozhodli takto (MĎ).*” Do procesu sa preto rozhodli prizvať OZ Utopia, ako nestranný prvok s bohatými skúsenosťami v tejto oblasti, ktorý by zastrešil komunikáciu medzi mestom a obyvateľmi a od ktorých by sa mohli aj čo-to priučiť. „*Aby bol vylúčený akýkoľvek náznak alebo snaha o ovplyvnenie vytvárania, realizácie a výberu projektov zo strany verejnosti, budú práve predstavitelia o.z. Utopia dohliadať nad celým procesom. Odborní zamestnanci MsÚ budú nápomocní pri odbornej*

diskusii a odbornom usmernení pri finalizovaní požiadaviek verejnosti do projektovej podoby.¹ Pri rozhodovaní o spôsoboch a stupni zapojenia verejnosti, ale i nastavovaní pilotného ročníka si nechali od OZ poradiť. Ku schváleniu zámeru mesta Prievidza zapojiť sa do procesu tvorby PR a zároveň k vyčleneniu 45 000 € na realizáciu procesu došlo na mestskom zastupiteľstve začiatkom decembra 2016. Z vyčlenenej sumy bola čiastka 40 000 € určená na realizáciu občianskych projektov a 5 000 € na financovanie nákladov spojených s procesom. Najväčšia časť režijných nákladov sa týkala odmien pre združenie Utopia, ale financovali sa z nej napríklad aj výdavky na tlač a distribúciu hlasovacích lístkov, informačných letákov a občerstvenie na stretnutia s verejnosťou. Maximálna suma jedného občianskeho projektu bola limitovaná sumou 5 000 €. *„Utopia nám navrhla rozpočet. Povedali, že na prvé ročníky je dobré mať 40 000 €, nech sa ľudia najskôr naučia robiť malé veci, nie hneď veľké investičné projekty. Tento model nám aj do budúcnosti zostal. Povedali sme si, že ak to funguje, tak to netreba meniť (MĎ).“* Dopĺňa ho kolegyňa: *„výška PR nám prišla optimálna, tak sme ju udržali. Občania tak od začiatku vedia čo získajú, keď sa zapoja (DŠD).“*

Realizácia pilotného ročníka PR v Prievidzi bola naplánovaná na báze ročného cyklu. Znamená to, že všetky fázy procesu (informačná, prípravná, rozhodovacia, realizačná a evaluačná), teda všetky kroky od vyslovenia prvotného nápadu až po realizáciu úspešných projektov a zreflektovanie uplynulého ročníka PR, prebehli v jednom kalendárnom roku.

Informačná fáza

V januári 2017 pilotný ročník odštartoval informačnou kampaňou s cieľom rozšíriť informácie o tom, že sa participatívny rozpočet chystá. Mesto oslovilo ľudí prostredníctvom lokálnych médií – oznamy, pozvánky a články v novinách a informácie v miestnom rozhlasе a regionálnej televízii, prostredníctvom webového sídla mesta s veľkým banerom na hlavnej stránke, statusmi na sociálnej sieti Facebook, na ktorej bola špeciálne pre tento účel založená stránka *Participatívny rozpočet pre Prievidzu*, či správami rozosielanými e-mailom.

Prípravná fáza

Prvé verejné stretnutie s Prievidžanmi sa konalo vo februári v Kultúrnom a spoločenskom stredisku pod moderátorským vedením združenia Utopia. Komunikačná kampaň evidentne zabrala – záujem ľudí, ktorí na stretnutie prišli, mesto milo prekvapilo. Účastníci boli na úvod zoznámení s tým, čo PR je a ako bude v Prievidzi prebiehať. V druhej časti stretnutia sa sformovalo päť tematických pracovných skupín (doprava a cyklopráva, seniori, verejný priestor a zeleň, šport a kultúra, sociálne vylúčené skupiny), do ktorých sa účastníci rozdelili a prediskutovali v nich spoločne svoje nápady, s ktorými na stretnutie prišli. Na prvom stretnutí sa podarilo vybrať a zaznamenať viac ako 20 občianskych zámerov.² Svoj projekt mohli podať len plnoleté osoby. Ak by však s nápadom prišli aj mladší, mohli si nájsť a osloviť plnoletého garanta, ktorý by projekt zastrelil. Pripravená podať im pomocnú ruku však bola aj samospráva, ktorá by projektom poverila mestskú spoločnosť Technické služby. *„Keby chceli partia mladých napríklad obnoviť park, tak to vieme zabezpečiť (DŠD).“*

Okrem úvodného stretnutia sa počas prípravnej fázy konali ďalšie štyri stretnutia participatívnych komunit, ktoré za sebou nasledovali v týždňových intervaloch. Ich cieľom bolo *„spracovať nápady verejnosti do podoby projektových dokumentácií; informovať občanov o fungovaní a kompetenciách*

¹ Materiál MsZ v Prievidzi č. 79/2016: Participatívny rozpočet pre mesto Prievidza: Dôvodová správa, dostupné na: <http://www.prievidza.sk/upload/wsw/files/file/SAMOSPRAVA/Rokovania%20MsZ/2016/11/Participativny%20rozpocet%20pre%20mesto%20PD.pdf>

² Spravodajstvo: O prvé stretnutie k participatívnejmu rozpočtu bol veľký záujem, dostupné na: <http://www.prievidza.sk/spravodajstvo/o-prve-stretnutie-k-participativnemu-rozpocetu-bol-velky-zaujem/?fbclid=IwAR3uNujEzCcghnw0Tvb6nSMQTOot1x2zxbwzWJidXfxtRUC9-tQwIJG-JvE>

samosprávy; nastaviť formy spolupráce medzi MÚ a verejnosťou; zbierať aj podnety a nápady, ktoré svojou povahou nespádajú do pilotného ročníka PR.³“ Koordinátori procesu na strane mesta sa zhodujú, že obsah prvých päť stretnutí bol veľmi podobný. „V úvodnej fáze sa na stretnutiach striedali viacerí zástupcovia OZ Utopia. Stávalo sa, že na stretnutí sa opakovali témy a opätovne predstavovali projekty, ktoré už boli účastníkom známe. Bolo to skôr zdržujúce (DŠD).“

Na stretnutie prišiel aj pán s dlhým zoznamom vecí, ktoré by chcel urobiť. Jednalo sa však o bežné defekty samosprávy (napr. opílenie stromov) a žiadna z aktivít nebola vhodná ako projekt do participatívneho rozpočtu. „Tam sme sa s Utopiou zhodli. Oni ich naučili, čo je to participatívny rozpočet (MĎ).“ Aj takéto skúsenosti priniesli do Prievidze poznanie, že „je dôležité zamerať sa na komunity a na malé projekty, ktoré ľudia môžu svojpomocne realizovať, nie mať veľké oči (MĎ).“ Zástupcovia mesta konštatujú, že po prvých dvoch stretnutiach veľa ľudí z procesu odišlo. „Pochopili, že to nie je o tom, že ja poviem čo treba v meste urobiť. Keď pochopili o čo ide, tak ich to znechutilo. Alebo im prišiel proces zbytočne komplikovaný, snažiť sa o hlasy. Niektorí povedali že sa mu to neoplatí, že si radšej požiadajú priamo o dotáciu. To sú ľudia, ktorí to robia už roky (MĎ).“ Napriek tomu, že mnoho ľudí vnímalo verejné dianie v Prievidzi skepticky a vyjadrovalo sťažnosti na vedenie mesta, zdalo sa, že niektorí z nich nie sú ochotní urobiť ani nič pre to, aby sa situácia zmenila.

V histórii PR v Prievidzi, sa zatiaľ prepájajú podobné občianske iniciatívy nedarí. Michal Ďureje spomína na dva seniorské projekty z pilotného ročníka: „Utopia sa snažila, aby autori projektov nejakým spôsobom spolupracovali, aby sa nejako spojili. Prvý projekt chcel vytvoriť denné centrum, klub dôchodcov. Utopia tlačila, aby sa skúsili spojiť s tým druhým projektom, aspoň komunikačne, a nechceli. Každý chcel svojich 5000 eur, nútiť im to nemôžeme.“ Snahu projekty spájať potvrdzuje aj autorka viacerých projektov z participatívneho rozpočtu Lenka Ilčíková: „Nestalo sa, že by sa chcel niekto spájať, pretože projektov nie je tak veľa, aby sa v konkrétnom roku spojili. Mesto sa snaží, ale taká príležitosť zatiaľ nebola.“



Zdroj: Facebook, Participatívny rozpočet pre Prievidzu (9. marca 2017)

³ Materiál MsZ v Prievidzi č. 79/2016: Participatívny rozpočet pre mesto Prievidza: Dôvodová správa, dostupné na: <http://www.prievidza.sk/upload/wsw/files/file/SAMOSPRAVA/Rokovania%20MsZ/2016/11/Participativny%20rozpocet%20pre%20mesto%20PD.pdf>

Verejná prezentácia projektov, ktorá završila prípravnú fázu, sa konala posledný aprílový týždeň na tradičnom mieste, v Kultúrnom a spoločenskom stredisku. Facilitovaná bola zástupcom združenia Utopia. Predkladateľom jedenástich projektov ponúkla priestor odprezentovať svoje projekty širokej verejnosti, od ktorej zároveň mohli získať cennú spätnú väzbu a posledné návrhy na prípadné úpravy. Záber projektov bol mimoriadne pestrý – od enviro projektov a cyklodopravy, cez vzdelávanie a regeneráciu seniorov, umenie a mládežnícke témy, až po integráciu sociálne znevýhodnených ľudí. „Z účastníkov bolo cítiť nadšenie, že s akými projektami prišli (DŠD)“. Zástupcovia mesta hovoria, že na rozdiel od rôznorodosti projektov, bolo zastúpenie jednotlivých skupín obyvateľov medzi predkladateľmi projektov pomerne homogénne. Väčšinou sa zapájali starší ľudia, zastúpenie mladých chýbalo.

Posúdenie projektov Mestským úradom v Prievidzi bolo formálnym posúdením správnosti vyplnenia projektovej dokumentácie. Žiaden projekt nebol vylúčený.

Rozhodovacia fáza


Celková suma jedenástich projektov, ktoré sa do pilotného ročníka PR v Prievidzi prihlásili, prevyšovala sumu vyčleneného PR vo výške 40 000 €. Bolo preto zrejmé, že nie všetky projekty bude v pilotnom ročníku možné zrealizovať. O výslednom poradí projektov rozhodli hlasy z fyzického a elektronického hlasovania a verejného zvažovania. Trojzložkový model rozhodovania odporučilo OZ Utopia. Fyzické hlasovanie dostalo váhu 40%, elektronické hlasovanie váhu 10% a verejné zvažovanie malo váhu 50% na celkovom výsledku.

Verejné zvažovanie predstavuje kvalitatívny model rozhodovania, v ktorom si projekty navzájom hodnotia ich samotní predkladatelia (predkladatelia však nehodnotia svoj vlastný projekt). „Sú v celom tom procese a najlepšie vedia, o čom to je. Na stretnutí sa rozdeľujú hodnotiace lístky s kritériami, ktoré definovali samotní predkladatelia (napr. miera zapojenia verejnosti) a pridelovaním bodov hodnotia ako ktorý projekt spĺňa vopred určené kritériá. Potom sa to všetko spočíta (DŠD).“ Mechanizmus verejného zvažovania vníma pozitívne aj autorka viacerých projektov z PR, Lenka Ilčíková: „je to dôležité, lebo je to spätná väzba od ľudí, ktorí projekty píšú tiež. Hlasovanie je o tom, ako dobre urobíte kampaň, nie o tom, ako kvalitne ste projekt pripravili. Títo ľudia to vedia odhadnúť lepšie ako verejnosť. Mesto hodnotenia oskenuje a zavesí na internet. Ak niekto ostatné projekty zhodí pre svoj prospech, vieme o tom. Transparentnosť je skvelá.“

Do hlasovania, ktoré bolo otvorené po dobu dvoch týždňov, sa mohol zapojiť každý človek s pobytom v Prievidzi vo veku nad 15 rokov. Platné boli len tie hlasy, ktoré obsahovali vyplnené kontaktné údaje na hlasujúceho (povinné údaje boli meno a priezvisko, vek a ulica). Ak mal hlasujúci záujem o zasielanie informácií z diania okolo PR, mohol zanechať aj svoju e-mailovú adresu. Elektronické hlasovanie bolo realizované prostredníctvom ankety na portály *Odkaz pre starostu*. Výsledky elektronického hlasovania zaslal mestu prevádzkovateľ portálu – Inštitút pre dobre spravovanú spoločnosť. Pokiaľ ide o fyzické hlasovanie, hlasovacie lístky boli zasielané v počte 1 kus do každej domácnosti. Ďalšie lístky boli dostupné na vyzdvihnutie na mestskom úrade, alebo na stiahnutie na webovom sídle mesta. Okrem štandardného vhoďenia lístka do hlasovacej urny na troch stanovištiach v meste (MsÚ, CVČ, kultúrne stredisko) mohli byť na mestský úrad zaslané poštou, či ako fotka zaslaná e-mailom. Každý hlasujúci mal povinnosť vybrať si minimálne 3 a maximálne 5 projektov, ktoré by v blízkej budúcnosti rád v Prievidzi videl alebo zažil. Zaujímavou súčasťou hlasovacieho lístka bol priestor pre nápady hlasujúcich. Spolu s povinnosťou zanechať kontaktné údaje išlo o dobrý spôsob ako si „pripraviť pôdu“ a očakávania od ďalšieho ročníka.

V pilotnom ročníku sa projektom podarilo získať spolu 2117 hlasov. Elektronické hlasovanie sa veľmi neosvedčilo (360 hlasov). Navyše, bolo problematické aj z toho hľadiska, že prostredníctvom neho nebolo možné overovať trvalý pobyt hlasujúceho.

Hlasovací lístok



**Participatívny rozpočet
PRIEVIDZA**

Vážení obyvatelia Prievidze,

z nasledujúceho zoznamu občianskych projektov prosím označte 3 - 5, ktoré považujete za dôležité či zaujímavé, a ktoré, aby boli podporené z Participatívneho rozpočtu pre Prievidzu 2017.

Podrobné projektové dokumentácie jednotlivých návrhov si môžete pozrieť na oficiálnej stránke mesta Prievidza www.prievidza.sk/pr/ v časti Participatívny rozpočet.

MENO, PRIEZVISKO, TITUL: _____

VEK: _____ ULICA: _____

E-MAILOVÁ ADRESA (NEPOVINNÉ): _____

Vypíšte, ak máte záujem o zaslanie výsledkov, resp. o informácie o ďalšom ročníku participatívneho rozpočtu

1. Záhrada so srdcom
Komunitná rodinná záhrada na Lučnej ulici ponúkne priestor pre aktívne trávenie voľného času a rozvoj tvorivosti ľudí, ktorí sa budú chcieť zapojiť a zároveň zvýši biodiverzitu a krásu tohto miesta.

2. Cyklostojany
Vytvoríme širokú sieť stojanov po celom meste, kam si môžu ľudia počas nákupu, návštevy lekára, úradu, či priateľa uzamknúť bicykel. Zapojíme aj podnikateľské subjekty a prevádzky, ktoré by stojany uvítali vo svojej blízkosti.

3. Seniorské vzdelávanie a regenerácia
Aktívni seniori zostávajú mladými, pretože majú chuť učiť sa. Radi by vzdelávacie aktivity ponúkli širšiemu okruhu ľudí a tiež rozšírili a skvalitnili výučbu už realizovaných kurzov.

4. FarbyMestu
Chceme znevitalizovať znechodnené a osušené verejné plochy v meste formou street artu a prinesieme tak do ulíc umenie pre ľudí. Radi by sme tak vytvorili tradíciu skrášľovania verejných plôch a prepojili tak viacero mestských komunít.

5. Prievidza hovorí aj rukami
Sociálna izolácia sluchovo postihnutých ľudí predstavuje obrovskú bariéru, ktorá často znemožňuje aj najjednoduchšiu komunikáciu. Pokúsime sa túto bariéru znížiť a prepojiť túto komunitu s počúvajúcimi včinnou.

6. Orechy pre ľudí
Radi by sme vyasadili stromoradie orechov v parku Skotňa. Chceme by sme, aby tieto stromy a ich úroda patrili obyvateľom mesta. Drobná starostlivosť o stromy poskytnú žiaci blízkej ZŠ v rámci vyučovacieho procesu.

7. Revitalizácia športového areálu pri ZŠ S. Chalúpku
Tento atletický štadión a jeho okolie sa stalo centrom športu a aktívneho využitia voľného času v Prievidzi potrebuje však obnovu a kvalitnejšiu údržbu. Na úvod chceme opraviť plot, osadiť ďalšie smetné kolesá a lepšie udržiavať plochy.

8. SENIORART – tvorivý ateliér pre seniorov
Zriadime ateliér, v ktorom sa budú využívať liečivé účinky umenia a ďalších kreatívnych činností – rôznych húbby techník, jednoduchých remeselných a výtvarných činností. Tvorivá práca a výmena skúseností napomôže aj prekonávaniu osamelosti.

9. Vtáky v meste
Obohatíme mestský park o možnosť sledovať vtáctvo vytvorením pozorovacích stanovišťa s budkami doplnenými o pomôcky na ochranu, starostlivosť a poznávanie vtákov. Prídame aj informačné panely a webkameru a zapojíme do aktívverejnosť a školy.

10. Otvorený klub pre deti a mládež v Prievidzi
V informačnom centre mladých chceme upraviť priestor bývalej zasadacej a konzultačnej miestnosti a sprístupniť dvor pre potreby mladých ľudí, ktorí sa budú spolupodieľať na úpravách a navrhovaní aktivít.

11. Festival mladých umelcov
Cieľom podujatia je vytvorenie priestoru na prezentáciu mladých umelcov Prievidze širokej verejnosti. V jeden deň bude predstavená umelecká tvorba spevákov, tanečníkov, maliarov, alebo streetartistov na jednom z prievidzkých námestí.

Priestor pre vaše nápady

Vyplnením dotazníka dávate súhlas so správou, spracovaním a uchovaním vašich osobných údajov v súlade so zákonom č. 122/2013 Z.z. a vyhlasujete, že všetky údaje sú presné, pravdivé a poskytované dobrovoľne.

Zdroj: Prievidza.sk, Participatívny rozpočet mesta Prievidza, Hlasovanie

Výsledky všetkých typov rozhodovania sa osobitne vyhodnotili a podľa pridelených váh sa zostavilo finálne poradie projektov. V pilotnom ročníku bolo podporených osem z jedenástich projektov. Výsledky oznámila primátorka mesta Prievidza formou krátkeho video oznamu prostredníctvom YouTube kanála *Mesto Prievidza*. Okrem toho boli výsledky zverejnené na webovej stránke mesta a žiadatelia boli o nich upovedomení aj e-mailom.

Realizačná fáza

Fáza realizácie projektov sa začala v júni a trvala do konca novembra 2017. Ak bola predkladateľom víťazného projektu mimovládna nezisková organizácia, mesto s ňou za účelom realizácie projektu uzavrelo písomnú zmluvu o poskytnutí dotácie. Občianske združenia alebo neziskové organizácie boli potom samostatne zodpovedné za realizáciu projektu, ale aj jeho spravovanie do budúcnosti. Tých bola drvivá väčšina. Príkladom je napríklad projekt SENIORART – tvorivý ateliér pre seniorov, ktorý predložilo združenie *Seniori sami sebe* a ktoré do dnešného dňa pokrýva výdavky projektu za zvýhodnených podmienok nájmu.

Sú však aj také projekty, ktoré musí ďalej pri živote udržiavať samospráva: „*Rozvíjame ďalej Zelené bicykle. Keby nie je nás, tak už možno nefungujú (DŠD).*“ Ide o projekt zdieľaných mestských bicyklov, ktorý v meste funguje od roku 2016. Prostredníctvom pilotného ročníka participatívneho rozpočtu bolo podporené osadenie vyše štyroch desiatok cyklostojanov v meste a vytvorenie online mapy s vyznačenými cyklostanicami. V nasledovnom ročníku participatívneho rozpočtu 2018, bolo

doplnenie cyklostojanov podporené opätovne vo výške 5 000 eur, pričom pribudla aj jedna svojpomocná servisná stanica. V roku 2018 k sume príspevku z PR pribudla dotácia vo výške 7 000 € z mestského rozpočtu, určená na údržbu bicyklov a doplnenie prehadzovačiek.⁴ „Údržbu bicyklov robia autori projektu a my im projekt pomáhame financovať. Aj v záujme mesta je, aby tu bola cyklomobilita. Objednávame si prevádzku služby, je to samostatná položka v mestskom rozpočte (DŠD).“

Ak je projekt podaný fyzickou osobu, prípadne partiou dobrovoľníkov bez právnej subjektivity, peniaze dostane rozpočtovým presunom na účet mestská organizácia, ktorá potom s predkladateľom na realizácii projektu spolupracuje. Okrem Technických služieb býva realizačnou fázou najviac ovplyvnený odbor výstavby, ktorý zabezpečuje rôzne povolenia a finančné oddelenie, ktoré na záver kontroluje využitie a vyúčtovanie finančných prostriedkov. Pridelovanie peňazí víťazným projektom bolo realizované na základe VZN o dotáciách, ktoré bolo upravené vetou, aby sa dotácie na participatívny rozpočet odhlasovali ľuďmi a neprerokovávali na komisiách.

Lenka Ilčíková hodnotí realizáciu svojho projektu Orechy pre ľudí pozitívne: „realizácia projektu prebieha bez problémov. Problémom sú pozemky – nie je kde robiť projekty, pretože mestá majú stále menej a menej majetku. Pozemok, ktorý sme napokon našli, vlastnila cirkev. Bola veľmi ústretová, dala nám povolenie na to, aby sme tam vysadili stromoradie. Na pôvabnom mieste.“

O projekte Orechy pre ľudí

„Orechy budú rodiť o 20 rokov a chcela by som, aby si niekto povedal, aké je to super, že pre nás niekto vysadil tento orech. Páči sa mi predstava, že to zvyšuje potravinovú sebestačnosť regiónu, aj keď to je dosť nadnesené, lebo to o tých pár orechoch nemôžem hovoriť. Ale budem si tu môcť aspoň pozbierať orechy a urobiť si závin a nemusím si ho kupovať v supermarkete,“ hovorí autorka projektu Lenka Ilčíková. Na výsadbe stromoradia orechov sa podieľali okrem dobrovoľníkov, aj deti z prvého stupňa Základnej školy na Mariánskej ulici, ktoré si stromy „adoptovali“ a starajú sa o ne. Tento projekt zároveň otvoril tému nového projektu. „Na konci stromoradia orechov je opustené miesto ktoré by sme chceli zrevitalizovať a skrášliť. Je tam cintorín, ktorý sa nepoužíva od 50-tych rokov, a chceme spraviť jednoduchú úpravu, aby sa stal pohľadným miestom. V budúcnosti by sme chceli ešte túto lokalitu prepojiť so vzdialeným čerešňovým sadom tým, že medzi nimi spravíme peknú cestu. Snažíme sa o udržateľnosť, o to, aby boli projekty zmysluplné a aby na seba v čase nadväzovali.“

Prelínajúc sa s pozemkovým problémom narazilo mesto v prípade realizátora jedného z projektov aj na problém nedodržania inštrukcii mestskej architektky a na to nadväzujúce naštrbenie dobrých vzťahov. „Ak sa niekto chce realizovať na ploche, ktorá je súkromná, musí mať povolenie vlastníka, ak chce čerpať mestské peniaze. Vybrali si plochu, dostali súhlas jej vlastníka, ale mesto potrebovalo aj jeho písomný súhlas. Bola to plocha pri škole, tak som chcel, aby to konzultovali s architektkou mesta, aby bola zachovaná farebnosť. Realizácia projektu bola potrebná do novembra. Stihli to v posledný možný deň, ale neodkonzultovali to s architektkou mesta a nasprejovali tam nahú ženu, pred základnou školou. Mne potom volala riaditeľka školy, či sme toto platili z mestského rozpočtu. Bolo to počas pilotného ročníka, kde sme od Utopie očakávali, že oni to odfiltrujú a pripraví ľudí na realizáciu projektov, napríklad potrebným súhlasom vlastníka. To nie je byrokracia, to je normálna vec. My zo strany úradu sme boli podrobení kritike, že žiadame súhlas – niečo, čo je slušné. To bolo zle, že zasahujeme do umenia. Chceli sme, aby aspoň farebnosť bola zachovaná. Architektka im dala inštrukcie, ale oni ich nedodržali. Doteraz to tam je. Zaplatíte 5 000 € a potom to zamaľujete?

⁴ YouTube, Televízia Prievidza, Podporili Zelený bicykel (13. júla 2018), dostupné online: https://www.youtube.com/watch?v=rFTdGbn10LM&feature=youtu.be&fbclid=IwAR2-5F3wF8SkzLvnu9ooe0GY4sMpNtqZDqY_Q70SK8zUI0HM3GxsichaOXo

Riaditeľka môže mať dodnes na mňa ťažké srdce, že som to mal ustriechnuť (MĎ).“ Rovnaký problém spomenula aj predkladateľka iného projektu, Lenka Ilčíková: „problémom bol sprejer, ktorý dostal málo hlasov vo verejnom zvažovaní, ale v hlasovaní ich dostal veľa. Mne sa projekt nepáčil. On nedodržiaval to, čo sa dohodli, že ukáže návrh architektke,“ pričom v tejto výpovedi zároveň ilustrovala význam verejného zvažovania a informovaného rozhodovania.



Zdroj: Facebook, Participatívny rozpočet pre Prievidzu, Fotogaléria z podporeného projektu farbyMestu (8. decembra 2017)

Na konci pilotného ročníka mesto spätne vyhodnotilo, že ľudia neboli dostatočne pripravení na realizáciu projektov. Poučenie, ktoré si z pilotného ročníka odnieslo, znie: „v participatívnom rozpočte treba dodržiavať nastavené pravidlá a nesnažiť sa občanom vyhovieť za každú cenu (MĎ).“

Evaluačná fáza

Na záver pilotného ročníka sa uskutočnilo sedenie s autormi všetkých projektov, kde si spoločne povedali čo sa podarilo, čo bolo dobré a čo až tak nevyšlo. Stretnutie viedli zástupcovia združenia Utopia. Z mestského úradu sa na ňom zúčastnil len Michal Ďureje, v rovnakom čase totiž prebiehala aj iná akcia organizovaná mestom.

Evaluačné stretnutie z pohľadu Michala Ďureje však očakávania mesta nenaplnilo. Veľa času zo stretnutia pohltili dva konkrétne projekty, pričom ďalší predkladatelia sa dostali k slovu len v obmedzenom množstve a čase. Jedni predkladatelia boli nespokojní s tým, že projekt z objektívnych príčin nemohli zrealizovať podľa svojich predstáv a zazlievali to úradníkom, ktorí im nevyšli v ústrety (potreba odovzdania technického zariadenia do vlastníctva mesta; neochota zdieľať komunitný priestor). „Na jednej strane to bolo to prínosom aj pre nás. Vedeli sme, že do budúcnosti máme s takýmito projektami inak pracovať. Ale celkovo si myslím, že táto fáza PR vtedy nebola predkladateľmi projektov pochopená. Oni už boli jednoducho veľmi unavení z toho ročníka (MĎ).“ Dodáva, že „v Prievidzi nemáme anketu, kde by sme získavali názor verejnosti, takže máme ohlas len od tých zapojených, ktorý

bol veľmi pozitívny. Negatívna spätná väzba sa objavovala najmä v spojitosti s časovou náročnosťou celého procesu (MĎ).“

POKRAČOVANIE PARTICIPATÍVNEHO ROZPOČTOVANIA V PRIEVIDZI

To, ako dopadol pilotný ročník, bolo pre mesto pozitívnym prekvapením a dobrou motiváciou v PR pokračovať a ďalej ho rozvíjať. Prvý ročník bol plne v réžii OZ Utopia: *„Čo povedala Utopia, to bolo sväté. My sme naozaj do toho nezasahovali. Chceli sme, aby verejnosť pochopila, že to je o nich, že to nie je o nejakom rozhodnutí úradníkov (MĎ).“* Od spolupráce so združením Utopia sa mesto v ďalších ročníkoch rozhodlo upustiť a ďalej pokračovať samé, s využitím síl vlastných zamestnancov, konkrétne Michala Ďureje a Diany Šurkalovej Dušekovej v úlohe koordinátorov procesu. *„Do druhého ročníku sme išli bez Utopie, bola to racionalizačná zmena. V pilotnom ročníku sme chceli získať dôveru ľudí a naučiť sa ako na to. To sa vďaka Utopii podarilo a za to im ďakujeme, odviekli veľa práce (MĎ).“* Do akej miery sa im podarilo získať si dôveru verejnosti, je otázne. *„Chceli sme ukázať úrad v lepšom svetle, v prístupnejšom. Zároveň sme museli dodržiavať legislatívu a limity spojené s verejným obstarávaním. V pilotnom ročníku sme občas boli v konflikte s predstavou OZ o väčšej voľnosti a vôle verejnosti, ktorá je však v prípade nakladania s verejnými financiami značne limitovaná (MĎ).“*

Proces v druhom a treťom ročníku prešiel určitými zmenami. Pravidlá boli formálne ošetrené internou smernicou, ktorú schválila mestská rada. Rovnako ako v prvom ročníku, aj v druhom malo mesto pocit, že si treba viac ceniť hlas, ktorý je fyzicky prinesený na mestský úrad ako len odkliknutý na internete. Výsledok verejnej diskusie s ľuďmi na konci pilotného ročníka bol však opačný, a tak sa pomery fyzického a elektronického hlasovania vyrovnali. Verejné zvažovanie dostalo váhu zvyšných 20%. Elektronické hlasovanie v druhom a treťom ročníku prebiehalo spôsobom zasielania odfoteného alebo oskenovaného hlasovacieho lístka na e-mailovú adresu mesta. V prípade fyzického hlasovania sa vyskytol problém s nedoručením hlasovacích lístkov do niektorých domácností, za čo mala zodpovedať Slovenská pošta. Napriek tomu bol počet hlasujúcich v porovnaní s pilotným ročníkom takmer trojnásobne vyšší (5959 fyzicky odovzdaných hlasov, 201 elektronicky zaslaných hlasov). Približne rovnaký počet hlasov sa podarilo vyzbierať aj v treťom ročníku (6012 fyzicky odovzdaných hlasov, 100 elektronicky zaslaných hlasov). V ďalšom ročníku PR pre rok 2021, mesto plánuje v rámci elektronického hlasovania nadviazať spoluprácu s OZ Civita Center, ktoré vyvíja portál participujeme.sk, priamo stavaný pre potreby realizácie a hlasovania v PR.

Zatiaľ čo počas prvého a druhého ročníka sa jednalo viac-menej o tých istých zapojených občanov, v treťom ročníku sa ľudia čiastočne obmenili. *„Mňa osobne sklamalo, že je minimálny záujem zo strany verejnosti. 90% predkladateľov už projekt v minulosti malo. Bolo by fajn, keby sa noví ľudia prišli aspoň pozrieť, ako to funguje. Stretnutia sú pre 15-20 ľudí pri 10 projektoch (DŠD).“* Napriek tomuto zjavnému negatívu, bolo druhou stranou mince to, že s postupom času prichádzali kvalitnejšie projekty, nakoľko ľudia už mali vlastné skúsenosti, aj názorný príklad toho, čo už zrealizované bolo a do čoho všetkého sa je možné pustiť. Lenka Ilčíková vníma situáciu rovnako: *„stretávame sa stále rovnakí ľudia, novoprišielcov je málo“*. Priznáva, že sama sa často stretáva so skepsou. *„Neviem či je za ňou ľahostajnosť, alebo lenivosť. Väčšinou je to otázka, na čo to niekto robí? Podľa mňa skepsa zakrýva to, že ľuďom to je jedno. Alebo sa len chcú sťažovať po krčmách (LI)“*. Komunikáciu mesta hodnotí ako dostatočnú: *„Komunikácia je štandardná. Nie je excelentná, ani zlá. Robia to, čo je potrebné - píšú, dávajú veci na internet, hýbe sa to (LI).“* Napriek tomu si myslí, že situácii by pomohlo, keby mesto začalo komunikovať s obyvateľmi cielene. *„Cielená komunikácia by mohla pomôcť pracovať aj so skupinami, ktoré teraz neparticipujú a zvýšil by sa tým aj počet projektov (LI).“* Kým v druhom ročníku PR v Prievidzi počet projektov vzrástol na 13, v treťom ročníku mierne klesol na 10 predložených

projektov. V každom ročníku PR bola z vyčlenených zdrojov podporená realizácia vždy prvých 8 projektov.

Mesto zmenilo aj štruktúru verejných stretnutí. Namiesto jedného úvodného stretnutia a série nadväzujúcich stretnutí participatívnych komunít, zaviedlo 3 úvodné stretnutia, na ktorých sa účastníci zoznámia s PR a s projektami, ktoré sa tento rok chystajú a 3 nadväzujúce stretnutia, kde kladú veľký dôraz predovšetkým na správne vyplnenie projektových dokumentácií. „Človek, ktorý chce nápad prihlásiť, sa vydesí slova projektová dokumentácia. Pritom je to v podstate jedna A4-ka. Je dôležité, ako sú nadefinované a nacenené položky v projektovej dokumentácii a my sme tu na to, aby sme s tým ľuďom pomohli (MĎ).“ Ilustruje to na konkrétnom príklade: „v pilotnom ročníku sme mali projekt, v ktorom jeden mladý muž chcel robiť Festival mladých umelcov. Mal to byť festival kapiel, na ktorý žiadal 5 000 €, ale značnú časť peňazí utratili len na jedného zaujímavého interpreta z iného mesta. V rozpočte chýbala technika, stage... Snažíme sa preto vysvetľovať, že tak a tak to musí byť nacenené. Väčšinou to ľudia pochopia (MĎ).“ Lenka Ilčíková, predkladateľka viacerých projektov, hodnotí prípravu projektov takto: „ja som s mestom spokojná, že principiálne nám nič nemenilo. Uľahčuje to písanie projektov. Nie je to dramaticky náročné, ale hovorím to z pozície človeka, ktorý píše a číta. Nevieť posúdiť ako je to náročné pre ostatných. Od jedného pána som počula, že to nevie napísať. Pomocné mechanizmy z mesta sú preto fajn.“ Dopĺňa však aj to, že „ľudia niekedy nechcú workshop, oni chcú, aby to niekto napísal. Nechcú udice, ale chcú ryby. Robia všetko dobrovoľne, vo svojom voľnom čase, takže keby niekedy dostali ryby, nič by sa nestalo (LI).“ Michal Ďureje trojročné snaženie bilancoval takto: „mňa stále udivuje že ľudia chcú prichádzať len s nápadom a nie s realizáciou.“

Všetky úvodné, aj všetky nadväzujúce stretnutia, boli obsahovo zhodné. Záujemca sa mohol zúčastniť všetkých alebo si z nich vybrať termíny, ktoré mu najlepšie vyhovovali. „Ja na ne chodím rada, pretože môžem počúvať, čo robia ostatní. Je to inšpiratívne (LI).“ Podmienkou zakotvenou v pravidlách PR, platných od roku 2019 je, aby sa v priebehu prípravnej fázy predkladateľ projektu zúčastnil verejných stretnutí aspoň dvakrát. „V pilotnom ročníku sme mali zbytočne veľa stretnutí a ľudia boli otrávení keď dookola počúvali o tom istom,“ hovorí Diana Šurkalová Dušeková. Našli sa však aj takí, ktorým by práca v tematických komunitách vyhovovala viac: „Páčili by sa mi skupiny ako v Trnave – skupina za kultúru, šport, atď. (LI).“ Stretnutia prebiehajú v rozmedzí šiestich mesiacov a môže sa ich zúčastniť ktokoľvek. Aj z hľadiska toho, že väčšina ľudí sa už pozná, mesto aj predkladatelia hodnotia atmosféru na stretnutiach ako dobrú. „Atmosféra je veselá, žiadne hádky. Nevieť či je to kvalitou ľudí, ale ja som nikdy nič zlé nezažila (LI).“ V prípade potreby ďalších konzultácií predkladatelia projekty konzultujú individuálne s poverenými zamestnancami.

Okrem čiastkových zmien v jednotlivých fázach PR, došlo v treťom ročníku participatívneho rozpočtovania v Prievidzi aj k zmene celého cyklu – k jeho predĺženiu z jedného na dva roky. Predkladatelia projektov vnímali prípravný proces ako zbytočne dlhý, a realizačnú časť ako príliš krátku. Realizácia niektorých projektov si vyžadovala dlhšie časové obdobie, či špecifickú časť roka – výsadby napríklad potrebovali jar. Starý model toto obdobie vôbec nezachytil, a potom vznikol problém nielen s realizáciou, ale aj s vyúčtovaním. Nakoniec sa projekty museli realizovať o rok neskôr. Veľa času z realizačnej fázy ukrojilo aj vybavovanie stavebných povolení. Pre prílišnú zdĺhavosť byrokratických procesov sa stalo aj to, že skupina odstúpila od realizácie projektu napriek tomu, že projekt bol v hlasovaní podporený. Predĺženie cyklu na dva roky preto ľudia prijali pozitívne. V roku 2019 prebehla príprava projektov a rozhodovanie o nich, pričom podporené projekty sa budú realizovať v roku 2020. Ďalší ročník navrhovania nových projektov začne opäť v roku 2021.

Po komunálnych voľbách v roku 2018 nastali aj zmeny v poslaneckom klube. Poslanci sa dokázali spojiť a dnes na čiastku, ktorá je pridelená participatívneho rozpočtu nikto nesiaha. „Nikto ju nechce znížiť. Poslanci radšej vezmú peniaze niekde inde (MĎ).“

NIEKOĽKO PEKNÝCH SLOV NA ZÁVER...

Tento príbeh nemožno zakončiť ničím iným ako reflexiou predkladateľky projektov Lenky Ilčíkovej, ktorá sa podľa vlastných slov na začiatku vôbec nezamýšľala nad tým, aké benefity môže PR priniesť. *„Iba mi povedali, že mi zaplatia orechy, tak som súhlasila. Ja som čakala len peniaze na orechy (LI).“* Dnes, po troch rokoch skúseností s PR a čoskoro piatich úspešne zrealizovaných projektoch hovorí, že vďaka PR sa iniciatíva, ktorej je členkou, dokázala znova zomknúť. *„Skupina, v ktorej som – Slovenský zväz ochrancov prírody a krajiny – sa vďaka PR nerozpadla. Jej jadrom je 8-10 ľudí. Názov znie síce hrdo, ale nemali sme žiadne financie. Cez projekt Vtáky v meste sme začali zase robiť aktivity. Dôkazom toho sú aj Včely v meste, ktoré nasledovali po tomto projekte, a teraz robíme sumárny projekt – Príroda v meste. K vtákom a včelám sme doplnili stromy a ježkov. Toto je príroda v meste, a mali by sme konečne pochopiť, že sme spoluobyvateľmi mesta a nie jeho pánmi (LI).“* Dodáva, že *„impulz, akým sú peniaze, je fantastický a ľudia ho potrebujú. PR považujem za výbornú formu účasti verejnosti na živote v meste. Naučila som sa, že aj ja môžem niečo urobiť. A to je to najdôležitejšie. Keby to zistilo ďalších 20% obyvateľov, hneď by bolo mesto krajšie, vlúdnejšie. Akonáhle ste s ľuďmi, ktorí sú dobrí, milí, láskaví a niečo robia, získate dobrú náladu aj vy, je to nákazlivé. Je to dar, že môžete byť súčasťou takej komunity (LI).“*